

הלכות מגלה

תרפו דין מענית אסתר, ובו ג' סעיפים :

א תוספת מענית י"ח, וכן פתח הרא"ש בשם קצת דמגלה ב הרא"ש עם אהא האתא עם ב י"ג וכן קצתה לכל היא ג מה בשם טענת סוקרים, ואדע"פ שאותן היו בניסן, לא ידעו להקנות בניסן לפי שנתאלו בו אבותיה ואיך הילשן

א *בחננה ופורים (ב) (א) מתר להתענות לפניהם ולאחריהם: ב (ב) מתעניין (ג) פ"ג באדר, ואם קל פורים באחד בשבת מקדימין (ג) להתענות ביום המלישי: הגה וסענית זה אינו חובה, לכן יש להקל בו לצת הצדק, פגון מעברות או מניקות או לחולה שאין בו סכנה; ואפילו רק פואבי עינים, שאם (ג) (ד) מצטערים הרבה לא יתענו, (ה) ויפדעו אחר-כך, אבל שאר בריאים (ד) (ו) לא יפדעו מן הצבור (חודשי אגודה בשם מחזור ויטרן). ואם קל פורים ביום ראשון, שמתעניין ביום המלישי שלפניו, וקל בו ברית מילה, (ז) (מ) (ה) [לא כל על המילה, ולמחר ביום שלישי יתענו האוכלים (הגהות מהר"ם): ג י"ג מתענים

שערי תשובה

[ב] לאכל. עכ"ט. ועין בשב"י ח"ג סימן ג שמסכים לדברי הש"ע, ולמד מהר"ב הש"ע בהגה בא בדרך וטבח שמתענים ביום ה' ואכל ושתה ובלילה בא לביתו ושמע שהעולם התעני היום, יתענה ביום מתר בע"ש בכדי לקיים מצות המומות וזמנתם ההיובים במגלה שהוא ב"ח קמ"ט, ועין במת"ש הל"ו סימן יא, ואף להשי"ו י"ל המורה דהתם י"ל שישעשה סעודה ביים בלילה משא"כ כאן שאלף היום ראין לו קטנה אמתה שפיר מתענה ביום ה', ע"ש. ועין במורה"ש פ"ג סימן א"ב מהגון ח"ג ו"ל שמתעניין להתענות ד' אדר יש להתענות באדר שני. לפי ששם פורים הנה בנחת משה שחשב סמן להפך, ופשיה דאין שיהיה בחדש א' עם פורים, וכ"כ מהב"א סימן תמ"ג, אבל בשאלת"ע"י ח"א סימן ק"ו כתב שהל"א בלפניא פסוקה, והיאך דאזיזין לקפוד פראשון געשו פ"ו, ועין קמ"ד שעור"ש ש"י ג"כ במ"ש בבנין שהעקר להתענות בשני, וסי' ג"כ: ועין ב"ש סימן ל"ו, כמו שסיים בה במ"ק, ועין בב"ר"י בשם ב"ד שחזן ברוך ימי פתחו לא

באר היטב

(ב) מתר, וב"ח כתב בהנחה אסור להתענות לקצו, וע"י סימן חרע ס"ק ב משי"ש, ועין יראתה: (ג) פ"ג. ויש מהענין לילה יום, כנח"ג. מהר"ל לא היה סביר ההלכה במענית אסתר מפני שפרטים לקנות צרכי פורים, אם לא קשחל פורים ביום א', ובהגמ"ו הוכיח מהמקרא שאפילו כפורים היו נהלים ללמד לפני רבם: (ג) מצטערים, וכ"ש יודעת כל שלשים יום: (ד) לא יפדעו. אפילו ההולך בדרך ומשה עליו המענית, ב"ה, ש"ל: (ה) לאכל. משמע אפילו יותר מעשרה, וט"ו כתב דאין לסמוך על הג"ה זו אלא יאכל סעודה המילה בלילה כמו בתיב, ע"ש. מהשכ"ס אדר מרזין בשמחה, ומי שיש לו דין עם עבדים יפדעו באדר. כתב ר"ם אלשקר סימן מט דיכולין לחמן בני העיר בהסכמה ותרם עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות פורים על ששעשה להם נס, ואף שהולכים לעיר אחרת להשפיע חל עליהם.

משנה ברורה

התענו היום, (ו) יתענה לקטר בערב שבת⁶⁰. מהר"ל לא היה מגיד ההלכה במענית אסתר מפני שפרטים לקנות צרכי פורים, אם לא קשחל פורים (ט) ביום ראשון, וכתב בא"ת"ה נ"ה: ונראה לי דקל זה סוגי לילך לשי"בה, אבל ללמוד הקבוצ בבית המדרש אינו בכלל זה, דאין בנה כל"כ בטול צרכי סעודה, ואין אומרים 'צדקתך' (ט) באותה שבת שחל פורים לקטר, כמו שאין אומרים שתענים בערב פורים בח"ל, כה אין אומרים צדוק הדין בשבת שהוא ערב פורים: (ד) מצטערים, זה קאי על כו"כ צינים⁶¹, אבל מצטרות⁶², אף שאינה מצטרות אינה מתענה⁶³, כן כתב הישועות יצקב, (י) ובאליה רבה מזמיר בנה⁶⁴, אף ביודעת, כל שלשים, גם הוא מקל⁶⁵: (ה) ויפדעו אחר-כך. להשועות יצקב ה"ל, מספיקא דלא קאי דין זה רק על כו"כ צינים, שבעצם יש עליו חיוב שלא לפדע מן הצבור, וכן עכ"ש משום דקאי לה עינו, וק"כ וק"כ שישלך קאבו (י"א) יפרע המענית, מה שאין פן מצטרות ומצטרות⁶⁶ דפסורוח בעצם אפילו אעין מצטרות, אכן מדברי ה"ב"ח לכאורה לא משמע כן⁶⁷: (ו) לא יפדעו. אפילו (י"ג) ההולך בדרך ומשה עליו המענית⁶⁸: (ז) מתר לאכל על המילה. הנהו (י"ג) קל האנשים הקוראים להסעודה, ואפילו יותר מעשרה, ואפילו בשקירות מתרים לאכל⁶⁹, אכן פלם צריכין להתענות לקטר, וברלקמה.

שער הציון

(א) נב"ס"ם, ובא"ט לרב הפוסקים הספד קיל במענית, וכן פתח בהקפוד בנדיא שרי: (ב) סא בהקפוד גם לדידה שרי [פמ"ס]: (ג) מן-אברהם פלם הראניה, והוא חושב גם-כך לרעת הר"ן והר"י דאסרים בחננה להתענות לפניו: (ד) כן הוא לפרוש המענית השקל על דברי הנכנס הגדולה שהובא במגן אברהם וכן מוכח בבג"ת הגדולה להמעין בו, ודלא כפרי"מקדים שפירש בהנכנס הגדולה פליג על ה"ב"ח ודעתו דחננה אסור להתענות גם לאחריה, דזה אינו: (ה) נב"ס"ם: (ו) ענין אברהם ושי"א: (ז) אחרונים: (ח) וכן כשאנרע ביום ד' הגיד בו ביום, משום דביום ו' אין להגיד והוא שולשן פורים וערב-שבת נאלה זוטא בשם מהר"ל, ולא השתקתי השגת המגן אברהם, דאליה רבה כו"ש זה, עין שם: (ט) אחרונים בשם רוקח: (י) וכן דעת המעצית השקל, והנה הראיה שהביא מאריות-חיים דחה בישיעות יצקב, אף באליה רבה הוכיח עוד מהר"ל בשם מהר"ש, ונראה דמ"ל לפי מנהג המקום: (יא) שמענית זה אינו קבוצ דוקא ליום זה, כדאימא במסכת סוכרים שיש עהיו מתעניין כ' ימים בחודש אדר וקר למענית של אסתר והגרי"א בבית-אורח: (י"ב) מן-אברהם: (י"ג) ואינו יודמה להא דמבאר בסימן הקנט בהשע"ב באב שנתה, דאין מתרים לאכל רק המעלי-ברית ודוקא לאחר מנחה ועקר הסעודה ויהי בלילה, ואין צריכין להתענות יום אחר עבור זה? יש לוטר דתתם אקבע חזקין רק ביום א', ומפני שיום-טוב של בעל-ברית הוא אין צריך להשלים מעניתו, ומפני שאסורים לאכל עם הפעלי-ברית, מה שאין צעננו דלא אקבע חזקין ברוח דוקא ליום ה', וכ"כ פ"י אקלע בריית-מילה, וקשודת בריית-מילה מנחה היא, וכולים לאכל ולתשלים המענית ליום מתר. והפרי"מקדים כתב עוד, דהשע"ב דלא קבוצ מענית אסתר בערב-שבת, מפני שמכריבים בסליחות ואין פנאי להכין לכבוד שבת, וזהו ש"ך רק לענין לקבע המענית לכל"ס⁷⁰, מה שאין פן ביחודים פשאקלע בריית-מילה דהסעודה מנחה היא, וכולים לומר סליחות ביום ה' ולהתענות ביום ר':

הַלְבוּת מְגִלָּה

ביאורים ומוספים

סימן תרפו

דין מענית אסתר

[משנ"ב ס"ק א]

מִתְּרֵי הַתְּעֵנֹת לְפָנֵיהֶם וְלֹא־חָרִיחַם. [וכן בהספד ע"י זכור, אסתר להתענות לפניו] זכור, ואין לשנות מנהגם.⁽¹⁾

1) ובטעם הדבר שמוותרים בתענית לפניהם ולאחריהם, כתב לעיל (סי' תקע"ג ס"ק ג') שאינם חמורים משאר הימים הכתובים במגילת תענית שבטלו ומותר להתענות בהם, אלא שבחנוכה ופורים עצמם אסור להתענות, כי נשארו בחוקתם מפני הנסים הגדולים שנעשו בהם, אבל לענין תענית לפניהם ולאחריהם בטלו כשאר הימים [וראה סי' ס"ק א, הד"ע 3].

ותענית והספד ביום י"ד וט"ו עצמם, כתב השו"ע לקמן (סי' תרצ"ו ס"ק א) שאסורים בין לפורים ובין למוקפים. ולענין תענית והספד ביום ט"ו שבאדר ראשון, הביא השו"ע לקמן (סי' תרצ"ו ס"א) מחלוקת בזה, הרמ"א שם כתב שהמנהג הוא כדעה האסרת.

2) ולענין אמירת 'צידוק הדין' לפניהם ולאחריהם, כתב לעיל (סי' תרע"א ס"ק יב) שדו"ק כהספד שמוותר, וכן כתב לעיל (סי' תכ"ט ס"ק ח) שאומרים 'צידוק הדין' בערב חנוכה אף לאחר חצות [אך לענין אמירת תחנון בערב פורים שחל בחול או 'צדוקתך' כשחל בשבת, כתב להלן (סי' א) שאין לאומרו].

והרצת החמיר שלא להספיד לפניהם ואו שלא לומר 'צידוק הדין', כתב לעיל (סי' תרע"א שם) שאף שנראה שאין להחמיר בזה כיון שהרבה פוסקים מקילים שמוותר להספיד, מ"מ אם רצה יכול להחמיר לפניהם, וכדעת איוה פוסקים שמחמירים בהספד לפניהם וממילא גם 'צידוק הדין' אין לומר, אך לאחריהם בודאי אין להחמיר.

3) וטעם החילוק בין חנוכה לפורים, ביאר הבי"ח שאף שבטלה מגילת תענית, מ"מ לענין חנוכה ופורים לא בטלה מגילת תענית כלל אף לענין איסור התענית לפניהם, אלא שלפני פורים מתחילה כך היתה תקנת חכמים להתענות תענית אסתר, אף קודם שבטלה מגילת תענית [ולאחר חנוכה, גם לדעת הבי"ח מותר, כמבואר בשע"צ (סי' ד)].

4) והטעם שלא ישנו מנהגם, כתב הבאר היטב (סי' תרע"א ס"ב) משום שיש בזה חשש נדר, וכן ביאר המחצה"ש (כאן ס"ק א). וכתב הכף החיים (סי' ה) שנכון לעשות התרה ולהתענות בכ"ז בכסליו, כדי להוציא את עצמו מן המחלוקת, ובפרט שבוין כה וכה הוא מקדים ואינו מתענה בערב ראש חודש עצמו.

[משנ"ב ס"ק ב]

כְּרִי לְזִכְרֵי שְׁהֵשֵׁם יְהַבְרֵךְ רֹאשׁוֹ וְשׂוֹמְעֵם.⁽²⁾

5) ומטעם זה שתענית אסתר נקבעה וזכר לתענית שבימי מרדכי ואסתר ולא כשאר תעניות שנקבעו מפני הצרות שארעו בהן [כמבואר בשו"ע לעיל סי' תקמ"ט ס"א], לכן אף שבשאר תעניות לא עושים שמחת נישואין בליל התענית, דעת הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה פורים פ"ח סי' ס"ז) שמוותר לערוך את החופה הסעודה בליל תענית אסתר כרגיל. אכן, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פס"ז אות כח), שגם בשאר תעניות מותר לערוך נישואין בליל התענית [חוץ מליל תענית י"ז בתמוז שדו"ק בבין המצרים]. וכן כתב בשו"ת אבן ישראל (להגרי"י פ"שה, ח"ז סי' כח), רק הסתפק האם יהיה מותר בשאר לילי תעניות לעשות גם ריקודים ומחולות, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"ו ס"ק ז). ודעת הגר"ח קניבסקי (תא שמע ח"ח אות עח, וראה פסקי שמועות פורים עמ' מו) שאף שבליל תענית אסתר אין איסור לערוך נישואין, אבל אין ראוי לעשות כן.

וכן לענין החיצה בתענית אסתר, דעת הגרש"ז איערבך (הליכות שלמה שם סי' ג) שגם המחמירים שלא להתרחץ בתענית ציבור כמו כתשעת הימים של חודש אב וכמבואר בב"ה"ל לעיל (סי' תקנ"א ס"ב) ד"ה מראש (ח"ט), אינם צריכים לנהוג כן בתענית אסתר, כיון שאין התענית משום אבילות על חורבן ירושלים, אלא לזכר התענית בימי מרדכי ואסתר, וכן דעת הגר"ח קרליץ (שלמי תודה פורים עמ' שדמ) והגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל פ"ד הע' 40). וכן לענין תספורת, דעת הגר"ח קניבסקי (שו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' קפ"ט אות ג) שמוותר להתספר בתענית אסתר.

וכן לענין שמיעת כלי זמר, דעת הגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל שם סי' א) שמוותר לשמוע כלי זמר בתענית אסתר. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (ישמח ישראל שם), אשרי האיש ח"ג פמ"א אות ב) שאין ראוי לשמוע נגינה מכלי זמר ביום התענית, ואף שהתענית לא באה על הצרות, מ"מ יום תענית הוא. אכן, בליל תענית אסתר אפשר להקל בריקודים ומחולות, ולא כשאר הצומות שאף בליל התענית יש להחמיר.

[משנ"ב ס"ק ג]

אִין קוֹבְעִין מְעֵנִית⁽³⁾ וכו', לְטוֹרֵם לְכַבֵּד הַשְּׁבֵת⁽⁴⁾ וכו', יִתְעַנֶּה לְמִתְרֵי בְעֶרְב־שַׁבָּת⁽⁵⁾.

6) אך תענית שומנה הקבוע חל בערב שבת, כתב הלבוש (סי' ב) שמתענים, וכמבואר ברמ"א לעיל (סי' רמ"ט ס"ד). אכן, כתב המשנ"ב לעיל (סי' תקנ"ו ס"ק ז) שלפי החשבון רק עשרה בטבת יכול לחול בערב שבת [וראה סוף דברי הרמ"א כאן באיזה אופן יתענו תענית אסתר ביום ז].

7) וטעם נוסף שלא להתענות בערב שבת, כתב לעיל (סי' רמ"ט ס"ק יח) שהוא כדי שלא יכנס לשבת כשהוא מטיה, וכן כתב הערוך השלחן (כאן, ס"ז). [וכן מבואר לענין תענית בכוחות כשחל ערב פסח בשבת, שכתבו השו"ע לעיל (סי' תע"ב) והמשנ"ב שם (סי' ו) שמקדימים את התענית ליום חמישי, ולא מתענים ביום שישי, ואף שאין אומרים בתענית זו סליחות, אלא שאין זה כבוד שבת שיכנס אליה כשהוא מטיה, וכן כתב הערוך השלחן שם (סי' ז)].

8) אך לענין שאר תעניות, כתב לעיל (סי' תקס"ח ס"ק ח) שאם שכח ואכל, צריך להשלים תעניתו ואינו צריך להתענות יום אחר, וכמבואר בשע"צ שם (סי' ב) שאינו יכול לתקן בזה את מה שעושה, כיון שהתענית נקבעה ליום זה בלבד ואבל תענית אסתר שאינה קבועה דוקא ליום זה, כמבואר בשע"צ (סי' יא), יכול להשלים.

[משנ"ב ס"ק ד]

כֹּאֲבֵי עֵינַיִם⁽⁶⁾, אֶבֶל מְעַבְרֵת⁽⁷⁾, אֵף שְׂאִינָה מְצַטְעֶרֶת אֵינָה מְהַעֲנָה⁽⁸⁾ וכו', וְבִאֲלֵהָ רַבָּה מְחַמֵּד פְּנֵיהָ⁽⁹⁾, אֵף פְּיוֹלָתָהּ, כֹּל עֲשֵׂשִׁים, גַּם הִיא מְקַלָּלָה⁽¹⁰⁾.

9) וכן מי שחש בראשו, כתב לעיל (סי' תע"ב ס"ק ב) לענין תענית בכוחות בערב פסח, שאינו צריך להתענות, וכתב בשע"צ שם (סי' ד) שנלמד מדברי הרמ"א כאן [ולכאורה צריך שיהיה מצטער הרבה כדברי הרמ"א כאן].

ואדם חלש שידע שמחמת חולשתו ישפיע עליו הצום למחרת לרעה ונמצא מצטער ביום הפורים, כתב הדעת תורה (סי' ב) בשם שו"ת בשמים ראש (ל"ש הרביץ, סי' רל"ט) שפטור מלהתענות, וכן דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות פורים עמ' מט).

ולענין להקל בשאר תעניות לכאובי עיניים שמצטערים הרבה, כתב הבה"ל לעיל (סי' תקנ"א ד"ה מיהו) שיתכן שדינן חמור יותר מתענית המשך במילואים עמוד 120

מילואים הלכות ארבע פְּרָשִׁיּוֹת סִיּוֹן תרפה

המשך מעמוד קנ

וביאר המשניב שם (סי' ד) שאם השתנה הענין מחמת הטעות מחזירים אותו אפילו אם קרא בטעותו גם את 'השם' ולא כמו שאומרים ההמון שאם כבר קרא את השם וטעה בניגה שאינו חחר. (פורים סי' ז הע' 6) שצריך להקפיד לשמוע קריאת זכור דוקא בהברה אשכנזית. ובדיעבד אם שמע בהברה אחרת, הורה הגרי"ג קרליץ (אגרת הפורים פ"א הע' ז) שצ"א, והוסיף שכן כתב בשו"ת אגרות משה (אריח ח"ג סי' ה) שאפילו ברבר שמעבב שיאמר בלשון הקדש, מימ גם אם שינה מההברה שרגיל בה יצא ידי חובתו.

(31) וכשחחר לקרוא בפעם השנית, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) ח"ה סי' ב אות לב) שאינו צריך לחזור על כל הפסוק, אלא יכול לחזור רק על הקטע את זכר עמלק, אמנם לא יחזור רק על התיבות זכר עמלק, משום שבכך עלולים השומעים לטעות שהוא פירוש על מה שקראו למחות את זכר עמלק שהם הזכרים של עמלק, ולכן יחזור גם על תיבת 'את', וראוי וטוב לכתחילה לחזור מתחילת המצוה שדאא מתיבת 'תמחה'. וכן הורה הגרי"ג קרליץ והגרי"ח קניבסקי (אגרות הפורים שם הע' ז) שדי לחזור על ארבע תיבות אלו, וכן דעת הגרא"ל שטיינמן (שלמי תורה פורים סי' ד אות א) שעדיף שלא לסיים ולחזור על כל הפסוק, כיון שבדיעבד יצא בכל אופן שקרא, ואם יסיים את הפסוק כבר יצא ידי חובה ואינו יכול לחזור ולתקנו, ורק אם לא יסיים את הפסוק ולא גמר את המצוה יכול לשנות ולתקן את הקריאה שתהיה יותר בדיחוד. מאידך, בשו"ת תשובות הנהגות (ח"ה סי' רכח אות ד) כתב שעדיף לסיים את כל הפסוק כדי שלא יראה כמפסיק באמצע הפסוק, ויחזור לקרותו כולו.

וסדר הקריאה, כתב בשו"ת תשובות הנהגות (שם אות ה) שראוי להקדים לקרוא באופן המעולה שהוא בניקוד צירי, ואחריו לקרוא בניקוד סגול, כיון שקריאה זו היא רק שמועה בשם הגרי"א ואין ברור שזו דעתו המחלטה. [יש שהביאו בשם הגרי"ש אלישיב שאין הברל בסדר הקריאה, ואפשר לקרוא כרצון הקריא].

(32) ולהזמיר נשמות בתפילות מנחה בשבתות אלו, הורה הגרי"ג קרליץ (ימי הפורים עמ' ק) שמשתבר שאפשר, כיון שאינם ימי שמחה שהרי אומרים בהם 'צדקתך', ורק בבוקר בשעת קריאת הפרשיות אין להזכיר נשמות.

ולהוציא ספר תורה בשביל לקרוא רק עבור נשים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) שיש להחמיר שלא לקרוא להן לברך אפילו אם הן עשר נשים, וגם אלו הנהגותם לקרוא להן, מימ אין להן לברך על קריאה זו, כיון שלדעת כמה מן הפוסקים הן פטורות מקריאה זו. וכן הורה הגרי"ש אלישיב (הליכות בת ישראל עמ' רצו) שאם קורין קריאה לנשים יש להקפיד שיהיו שם עשרה גברים, והוסיף שם, שנראה הטעם לפי מה שכתב השו"ע לעיל (סי' קמו סי' ב) שקריאת זכור צריכה להיות בעשרה מדאורייתא, ונשים אינן מצטרפות למנין עשרה.

ובטעם הדבר שכהנים שפטורים ממלחמה מימ חייבים לשמוע פרשת זכור, בשו"ת בנין שלמה (סי' מ ובמפתחות שם) אכן הסתפק בכך האם כהנים חייבים בשמיעת פרשת זכור. הגרי"ח קניבסקי (חורת המועדים סי' ה) הורה, שכיון שאם ידמן לידם עמלקי בלא מלחמה הם מצווים להורגו. משום כך הם שייכים בחיוב זכירת מחיית עמלק, אכן, ראה דעת הגרי"ז טלארצ'יק (מאורי המועדים עמ' טט) שבלא מלחמה אין מצות מחיית עמלק.

(37) ואם נמצא במקום שלא יהיה להם מנין בשבת בבוקר רק בליל שבת, הורה הגרי"ח גרודינסקי (תשובות והנהגות ח"ב סי' צג) שיקראו פרשת זכור בליל שבת בלא ברכה, כדי שלא לבטל את פרשת זכור לממיר.

[שענה"צ סי' קו]

מבאר לעיל בסימן רפב במשנה בדהך סעיף קטן כג ובאר הלכה (שם 28) ובמשניב שם כתב, שיש מחמירין שלא לקרוא לקטן בפרשת זכור ופרשת פרה שהן דאורייתא. והוסיף במהדיל שם (די"ה א), שאם אין הקטן יודע לקרוא מילה במילה עם השי"ץ מתוך הכתב, אין ראוי לקרותו בכל ארבע הפרשיות, והביא שהרעיקא הביא בשם תשובת פרח שושן, שקטן לא יקרא בכל ארבע הפרשיות.

אכן, את ההפסדה של פרשת זכור, הורה הגרי"ג קרליץ (ימי הפורים עמ' ק) שיכול הקטן לקרוא, כיון שאין חיובה מדאורייתא.

[משניב סי' יח]

בגניתם ובקטעמם⁽²⁹⁾ וכו', שְׁהִקְרָא יִקְרָא שְׁנֵיהֶם⁽³⁰⁾, לְצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם⁽³¹⁾ וכו', אֵין מְקַבְּלִין לְשִׁמּוּחַ⁽³²⁾.

(29) לענין אם טעה בניגה הטעם או הניקוד בקריאת התורה, כתב הרמ"א לעיל (סי' קמב סי' א) שאין מחזירים אותו אבל גוערים בו.

הלכות מגלה סִיּוֹן תרפו

המשך מעמוד 300

הרמ"א שמשמע מדבריו שהיקל לחולה שאין בו סכנה בתענית אסתר יותר מבשאר תעניות, הלא מבואר בשו"ע לעיל (סי' תקנ"ד) ש"ח שאפילו בתשעה באב לא יתענה.

(12) ולהענין כן מעוברת ובין מניקה צריכה להתענות, ואין לפוטרה אלא אם כן היא חלושה מאד. וכתב הדעת תורה (סי' תקנ"ד) [לענין שאר תעניות שלדעת כולם החירד למניקה רק בשמצטערות], שאפילו אם המניקה עצמה אינה מצטערת אלא שהתינוק מצטער לפי שאין לו מה לינוק, יש להקל, והוסיף בשם הדעת קדושים, שהיחוד האכילה למניקה נאמר גם כשיש לתינוק עוד מניקה, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"ד) א-ה.

(13) שהרי אפילו בתשעה באב אינה צריכה להתענות מעיקר הדין, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' תקנ"ד) וטעם הדבר כתב המשניב שם (סי' ט), שמן הסתם היא חלושה והרי היא כחולה שאין בו סכנה.

[משניב סי' ה]

מְצַבְּרָת וּמְנִיקָה⁽¹⁴⁾ וכו', לֹא מְשַׁמְעָה בְּנֵיהֶם⁽¹⁵⁾.

(14) בדיני מניקה בתענית, ראה לעיל (סי' תקנ"ד) א-ה, שביארנו בהרחבה את כל פרטי הדינים.

אסתר, כיון שנחשבות כתענית חובה מאחר שקיבלו כל ישראל להתענות בהן, אלא שבקובץ על הרמב"ם הביא בשם מהר"ז עמירן שיש להקל בכואבי עיניים אף בשאר תעניות, והכל לפי ראות עיני המורה.

(10) בדיני מעוברת בתענית, ראה לעיל (סי' תקנ"ד) א-ה, שביארנו בהרחבה כל פרטי הדינים.

(11) וכן כתבו הערוך השלחן (סי' תר"ח) ושו"ת מהרש"ם (ח"ה סי' צה) שאפילו מעוברת ומניקות שאינן מצטערות הרבה, אינן צריכות להתענות, וכן דעת הגר"ש אויערבך (משניב ביצחק יקרא) וכן כתב בשו"ת דברי יציב (אריח סי' רצא) שבדורות שלנו שהנשים חלושות, לכל הדעות יש להקל אפילו בסתם מעוברות שלא יתענו, וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ"ד) שם.

וכמו כן לגבי חולה שאין בו סכנה, מוכח מדבריו השע"ח לקמן (סי' תרצ"ב סי' כט) שאף אם אינו מצטער אינו צריך להתענות, וכן כתב השו"ע הלכות (סי' ט), וגם בשאר תעניות, כתב המשניב לעיל (סי' תקנ"ד) שחולה אף שאין בו סכנה פטור מלהתענות, ואסור לו להחמיר על עצמו, וראה בערוך השלחן (סי' ד) שתמה על

מילואים הלכות מגילה סימן תרפו המשך מעמוד קודם

למי שהולך בדרך והתענית קשה עליו, ויכול לאכול ביום חמישי ולהתענות ביום שישי. אך דוסיף, שלדעת הט"ו (המובא להלן ס"ק ז) אין להקל בזה כלל, כיון שקביעות התענית היא דוקא ביום חמישי, וביום שישי אסור להתענות מפני כבוד השבת.

ומי שקשה עליו התענית ורצה לאכול בסיומה קודם קריאת המגילה, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרצ"ד) שאסור לאכול קודם קריאת המגילה גם אם התענית קשה עליו, וראה במשנ"ב שם (סי' יד) פרטי הדינים בזה.

[משנ"ב ס"ק יג]

והו' שיש רק לענין לקפץ הפענית לקלם¹¹⁸.

118 וראה הטעם המובא במה שכתבנו במשנ"ב לעיל (ס"ק ג), שהוא מפני שלא יכנס לשבת כשהוא מעונה, ולפי טעם זה לכאורה אין לחלק.

[משנ"ב ס"ק ז]

והפלו קש"קריית נקרים לאכל¹¹⁹.

119 וכן לאחר סעודת ברית המילה, כתב לעיל (סי' תקס"ח ס"ק יח) לענין תענית בדיב כשחל ברית מילה באותו יום, שעבודם אינה תענית כלל ופשוט שמוותרים לאכול אף בביתם [אף ששם אסורים לאכול בביתם קודם הסעודה].

15 ולענין מעוברות ומניקות בשאר תעניות, כתב בביה"ל לעיל (סי' תקנ) ס"א ד"ה אין) שדעת הא"ר שגם בשאר תעניות צריכות לפרוע את התענית אחר כך כמו שצריכות לפרוע בתענית אסתר, אך כתב בביה"ל שאין ראייה מתענית אסתר, וכמובאר בשע"י"צ כאן (ס"ק יא) בשם הגר"א, שדוקא בתענית אסתר שיוך לפרוע אחר כך, כיון שאין זמנה קבוע דוקא ליום זה, והוסיף, ששום אחרון לא העתיק את דעת הא"ר בזה.

[משנ"ב ס"ק ו]

לא יק'שור¹¹⁶ וכו', וק'שה עליו התענית¹¹⁷.

16 וכן מעוברות ומניקות שאינן מתענות בתענית אסתר, כתב הא"י (בוטשאטש, ס"ב) שמי"מ ימעטו קצת באכילה ושתיה, כדי לכלול את עצמן עם הציבור כראוי, וכן דעת הגר"נ קרליץ הגר"ח קניבסקי (תש"ח ישראל פ"ד סי"ב, ימי הפורים ע"מ ק), שאף הפטורים מלהתענות לא יפרשו מן הציבור, ולכן לא יאכלו אלא כפי הדרוש לבריאותם, וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (נטעי גבריאל פורים פכ"ה ס"ח) שאף הפטורים מלהתענות בתענית אסתר, מי"מ לא יאכלו בש"ר.

17 וכשחל פורים ביום ראשון שתענית אסתר מוקדמת ליום חמישי שלפניו, כתב הדעת תורה (ס"ב) בשם זכור לאברהם שיש להקל או

הלכות מגילה סימן תרפו המשך מעמוד קודם

(סי' תרצ"ב ס"ק יד ו-טו) משמע שגם בלילה חיובה מדברי קבלה. ושעור זמן צאת הכוכבים בארץ ישראל, כתב הקצות השלחן (סי' צג ב"ד"ש ס"ק ב) שהמנהג בארץ ישראל כשעת הגאונים, שצאת הכוכבים הוא 3/4 מיל אחרי השקיעה הראשונה, והוא כ-20 דקות אחרי השקיעה, והגר"מ סק"ג'ינסקי (בספר בין השמשות ע"מ מט ו-סו) כתב שלענין קריאת המגילה ושאר דברים דרבנן, בירושלים הוא כ-22 דקות [בהודשי החורף] אחרי השקיעה, ומנהג החו"א [לענין תפילת ערבית], ראה לעיל (סי' רל"ה ס"ק ד). ולענין זמן קריאת המגילה בארצות הברית, כתב כש"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' סב) [לדעתו שיש לנהוג כ"ת שצאת הכוכבים הוא כשיעור הילוך ארבע מיל אחרי השקיעה] שאפשר לקרוא אותה 50 דקות לאחר השקיעה [ואין צורך להמתין 72 דקות כמו באירופה, כמבואר במשנ"ב לעיל (שם) לענין קריאת שמע]. כיון שלאחר זמן זה ברוב ערי ארצות הברית כל השמים כבר מלאים כוכבים, וחשוך כמו באמצע הלילה, ורק לענין עשיית מלאכה במוצאי שבת ראוי להחמיר לכתחילה שלא לעשות מלאכה עד 72 דקות לאחר השקיעה, כדי להוסיף מחול על הקודש, כמבואר במשנ"ב לעיל (סי' רצ"ג ס"ק א).

ואפילו אם קרא מקצתה קודם צאת הכוכבים, ואת רובה קרא לאחר צאת הכוכבים, כתב לקמן (סי' תרצ"ב ס"ק יד) בשם הח"י אדם שלא יצא ידי חובה [כרעת הפרי"ח הגר"א החולקים על הש"ע, ראה בע"י הבאה], וצריך לחזור ולקוראה בלא ברכה. והוסיף בשם הפמ"ץ (שם) משב"ז ס"ק ג, שלדעה זו גם בבין השמשות אין לקרוא, ואף בדיעבד אם קרא בבין השמשות יש להסתפק אם יצא [ואף שבין השמשות הוא ספק לילה, יתכן שלענין קריאת מגילה שחיובה מדברי קבלה, אין אומרים שפסוק דרבנן לקולא]. אך במקום אנוס והכרח גדול, יש לצדד להקל.

2) שבש"ע שם התיר לקרוא את המגילה מפלג המנחה ולמעלה [דהיינו שעה ורביע קודם הלילה] עבור מי שהתענית קשה לו, ובטעם

לעיל (סי' נה ס"י) ובמשנ"ב שם. כמו כן, מי שיש לו יארצייט בחדש אדר, מתי יזגו יארצייט בשנה מעוברת, ראה מה שכתב הש"ע לעיל (סי' תקס"ח ס"ז) ובמשנ"ב שם.

סימן תרפז חיוב קריאת המגילה

[משנ"ב ס"ק א]

מ'שעת צאת הכוכבים) וכו', כמ'שנה כרוכה וכאור הל'קה מה ש'ק'תבנו ש"מ².

1) חמן צאת הכוכבים, כתב הרמ"א לעיל (סי' תקס"ב ס"א) לענין תענית שהוא משוראי שלשה כוכבים בינונים, או שהלכנה וזרחת בכח ומאירי על הארץ, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק א) שדי בשלשה כוכבים בינונים אפילו מפוזרים [רק לענין מוצאי שבת יום כיפור מחמרים להצריך שלשה כוכבים קטנים ורצופים, ולענין קריאת שמע מחמרים שיהיו קטנים, אבל אין צורך שיהיו רצופים כמבואר לעיל (סי' רל"ה ס"ק ב), וראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקס"ב ס"ק א)].

[ולענין קריאת המגילה ושאר דינים דרבנן, האם צריך שלשה כוכבים קטנים או שדי בכוכבים בינוניים, בשע"י"צ לעיל (סי' רל"ה ס"ק א) משמע שרק לגבי תענית מקילים, ובטעם הדבר ראה בפמ"ץ שם (משב"ז ס"ק א) שאין אומרים כאן ספק דרבנן לקולא משום שחיסרון בקיאות בין כוכבים בינוניים לגדולים אינו נחשב ספק, אכן בדברי ה"ד הקטנה (מילה פ"א ס"ז מנחת ע"י ס"ק יג) ובמטה יהודה (סי' רל"ה בחילוק הש"ע) מבואר שבדינים דרבנן מקילים בשלשה כוכבים בינונים, וכן כתב בספר בין השמשות (להר"מ סק"ג'ינסקי ע"מ סו), יש להוסיף שאף שמגילה חיובה הוא מדברי קבלה, אכן כתב בשע"י"צ לקמן (סי' תרצ"ב ס"ק מא) שבלילה חיובה הוא רק מדרבנן, אמנם במשנ"ב לקמן

באר הגולה קנא

הלכות מגלה סימן תרפו תרפו

(1) (ח) שלשה ימים, וְכָר לַמַּעֲנִית אֶתֶר:

תרפו חיוב קריאת המגלה, ובו ב' סעיפים:

א סימנא דרבי
הוישע כרלוי מגלה
ד' ב' נקפ'ים כפוקא
משתה שם כ'
ג קרנא שם כ'
ד בעיא דקבא שם
תור פשטא

א [*] *חיוב אדם (א) לקרות המגלה בלילה (ב) ולתזר ולשנותה ביום. ב'ושל לילה, זמנה (ג) (ג) כל הלילה, וישל יום, זמנה כל היום, (ד) מהגן החמה (ה) עד סוף היום. ואם קרא ממשעלה עמוד השחר, (ו) יצא: ב (ז) למבטלים תלמוד (ז) תורה לשמע מקרא (ג) מגלה, קל וחמר לשאר מצות של תורה שכלם נדחים מפני מקרא מגלה, שאין לה דבר שגדחה מקרא מגלה מפניו החיוב

שערי תשובה

תענה עם אמת כי, וראה דכ"ש דנה עדיף מברית מילה וא"צ שלומין אח"כ, אבל ד' זמנות קהבו בשם ד'יסקי'א דמתענה כמש"ל סימן תקמט ע"ש. בפליחות לתענית אסור להשמש בשמים, וראה דט"ס דצ"ל 'סדר להשתמש' כו' בשני רישיו'. גם מה שכתוב שם 'עשת בשלו להשמיד' כו' דהתקן לפרש, והלשונות הוא ט"ס דצ"ל 'עשת פלו', ופרושו קשב במחשבתו, כי עשת מלשון עשאונו וקבל נאמר על הפליטה מלום המחשבת, קדמתי אם שקתי קרב פלו, וכן לשון הפייט 'אזשטא כסי וקרב', וכן בדיקמי טובא:

[*] חיוב אדם כו'. ועני בניב סימן טא שעברו דקראת תללה דרננן וקריאת חיים מו, ובהשוכת חותינאי סימן ח פלפול הריף. ועני דראתו ויבשכנה"ג: (ג) מגלה.

משנה ברורה

הלכה מה שכתבנו שם⁽²⁾: (ב) ולתזר ולשנותה ביום⁽³⁾. וכו' לנס, (ג) שהיו צועקים בימי צרתם יום ולילה: (ג) כל הלילה. עד עמוד השחר⁽⁴⁾. (ד) ואם לא קראה קדם, (ד) אפלו באנס, שוב לא קרא, דמשעלה עמוד השחר זמנה הוא⁽⁵⁾: (ד) מהגן החמה. לפי (ה) שאין הכל בקיאין בעמוד השחר ונקיין דאמרי לאקדומי, צריך לכתחלה להמתין עד הגן, דיום ברור הוא לכל: (ה) עד סוף היום. הגנו (ו) שקיעת החמה, ואם נמשך עד ביד השמשות, יקראנה (ו) פלי ברכה: (ו) יצא⁽⁶⁾. ואם היה אנס קצת, יכול לקרותה לכתחלה משעלה עמוד השחר⁽⁷⁾ [אהרונים]: ב (ז) למבטלים תלמוד תורה⁽⁸⁾ וכו'. ורצה לומר, אף לתלמוד הורה שקול כנגד כל המצות. ואפלו היתה תלמוד תורה (ח) של חבורה גדולה (ט) של מאה אנשים שלומדים באותה בית, אפלו חכי צריך לבטל ולילוף לקרותה בצבור משום 'ברביעם הדרת מלך'⁽⁹⁾. וכתב התי"א דאדם: מכל מקום מי שמתפלל כל השנה (י) בקביעות⁽¹⁰⁾ במנין המתחד לו להתפלל שם, אין צריך

באר היטב

ומי שנעשה לו נס בארץ ונדר לעשות לו נסים, י"א לעשות בשנת עבוד בארץ שני י"א לעשותו בארץ ראשון, א"כ נעשה הנס בשנת העבור בארץ שני, הרי"ש הלוי סימן י"ו, ונמש"ש סימן תקסה ס"ז (המג"א חולק עליו, ובספר אלהי רבה הנה דבריו בסימן תרפה, ע"ש). כתב כנה"ג: מי שמתענה יום שנעשה לו נס ורצו בשבת, תענה בע"ש: (1) ג' ימים. פי בה"ב אחר פורים, ב"י סימן תכט, ע"ש:

(א) כל הלילה, ואחר שעלה ע"ה לא יקרא, וכו' שנתעור קדם הגן החמה פטור מקריאת הלילה, מ"א, וע"ש. ועני בהלקיט סימן רפו. ואנס קצת יכול לשמע של יום אחר שעלה ע"ה: (3) תורה. ע"א וט"ו ובהשוכת שבותי"ק ח"ב סימן

ועני ב"י ואלהי רבה שחולקים על הג"ה זו, ודעתם דקביעותא דמעניקא הוא דוקא ליום חמישי, ועל כן אסורין בלם לאכל ביום חמישי, ונעשו הסעודה בלילה: (ד) אכן (טו) הפעל"ב בריית בעצמן מהרין לאכל ביום חמישי (טו) אחר מילה⁽²⁰⁾, (יז) ואין צריכין להתענות למחר, וכנ"ל בסימן תקנט סעיף ט לענין תשעה באב, ועני בפני מדרים שכתב, דהמקל לנהג בדעת הרמ"א לא הפסיד, וכן במור וקציעה ובשבת יעקב הספימו לדעת הרמ"א⁽²¹⁾: ג (ח) שלשה ימים⁽²²⁾. פרוש, שני חמישי ושני (יח) אחר פורים, משנכנס אדר מרביץ בשמחה⁽²³⁾, ומי שיש לו דין עם עכ"מ לשפט בארץ [גמרא], יכולים בני עיר לתקן בהספכה ובתנעם צליהם ועל הפאים אתריהם לעשות פורים ביום שנעשה בו נס⁽²⁴⁾. ומי שנעשה לו נס בארץ ונדר לעשות פורים, כשכבדו שנת העבור (ט) צריך לעשות הפורים בארץ שני⁽²⁵⁾, אם לא שנעשה לו הנס בשנת העבור בארץ ראשון: א (א) לקרות המגלה בלילה. משענה (א) צאת הכוכבים⁽¹⁾. ועני לקמן בסימן תרצב סעיף ד במשנה ברורה ובאר

שער הציון

(1) חיי אדם, והדין עמו, שהש"ו בעצמו כתב שיצעה הסעודה בלילה כמו בתשעה באב, ובתשעה באב שנדחה הלא מבאר דינו לעיל, ואין חמור בודאי משם: (טו) ומי וקבל בשם בעל"ב בריית, מבאר לעיל בסימן הפ"ל סעיף ע"ב⁽²⁾: (16) פן משמע מלשון הפג"א אברהם בסימן חסח סעיף קט"ו. ועני בסימן תקנט סעיף ט שפצרי"תשוכה שם דאחר תענית בודאי ספר. ועני בכאר הג"א דרשמו, ודוקא בתשעה באב דחמיר צריך הפעל"ב בריית משט להתענות אבל לא בשאר ארבעת תעניות, אפלו בתעניות שאין נדחין גס"כ אף צריך בעל"ב בריית וכן חתן ביום הפתו להתענות פלו, ואף דאחרונים בסימן תקנט הספימו דבשאר תעניות שאינם נדחים אין להקל אף לבעל"ב בריית (והרי"ש הלוי מקרי רק בסעודת עבוד שנדחה בדמיון כנסת הגדולה), וכן מוכח מן הרמב"ם שהבאתי בכאר הלכה ריש סימן תקמט בלא אפי' נגל דחזיר ודחי לר' זמנות שהם אכלות דרבים, ועל"פן צריך להשלים התענית בן לענין וכן לענין חתן ביום חתו, על"פ"ש פנים בנדרחין לכאורה בודאי יש לסבף על זה להקל דאין צריך להתענות כלל⁽²⁰⁾, ואפשר דלענין סעודת אסתר דאינו חובה כל"כ כמו שארי ד' זמנות יש להקל לבעל"ב בריית לאכל אפלו אינו נדחה, פדצת סג"א נוסח שנקט רמ"א דינו רק לענין סעודת אסתר שנדחה, שישם דרצה לכלל דאף שארי הקראים אפריס לאכל, ועל"פ"ש פנים אחר מנחה בודאי לכאורה יש להקל⁽²¹⁾. אחר"כ מצאתי בפסח"תשוכה בשם תשובת משיבת נפש שהקריע בן הקרא כמו שכתבנו: (17) ביה"ד"ס סימן תכט: (18) סג"א אברהם ותשובת חת"ס סוכר הלק אברהם"ים סימן קסג סעיף ח: (א) קרי חדש וסג"א בסימן תרצב: (3) רש"י: (ג) מנ"א אברהם ואלהי רבה בשם ספר אמריאל ונהר"שולם, דלא פ"י בסוף סימן תרפ"ח: (7) פן משמע מפג"א אברהם מפה שכתב דלא דמי לקריאת שמע, ובקריאת שמע גס"כ אין מקלים בסימן נח רק באנס, עק שם: (ה) רש"י וכו'. ועני בפרי"מ עדים בסימן תקסה לענין נז' דלא בעינן עד שעלה על הגן, אלא משעת תחלת הגן גס"כ ספר לכתחלה: (1) חתן: (1) עני ריש סימן סז במשנה ברורה: (18) בריית רבי גס"כ היו מבטלין מלמודם אף שאפלו בודאי ישיבה גדולה, וליהי בגמרא קל וחמר מצבודה, שהיו מבטלין הפנים מצבודה אף שהיה אצלם גס"כ יותר מצבודה, דשלשה עשר פנים זוכין בו, וסדי מבטלין מצבודה וימאחרין אותה כדי לשמע מקדם סג"א מגלה, וכל"שפן תלמוד תורה דקלא מצבודה [נאיתא בפג"א, ודוקא תלמוד תורה דחזיר, אבל תלמוד תורה דרבים חמירא מצבודה, ומכל מקום אין נקראמנה בכל זה לענין מקרא מגלה, דתלמוד תורה דרבים לא מקרי אלא אס"כ תלמוד תורה של כל ישראל, ענין אותה של יהושע בן נון, פן מוכח מרש"י וכו' וכן מצד הפארי וכן העמיק הפ"ח דחידוש. ועוד טעמים עק בלתי"מ שנה בקמ"א אברהם, ולכן לא העמיקי אודות זה: (ט) מנ"א אברהם בסוף סימן תרצב בשם הר"ן, והינו דבית רבי הג"ל: (2) ולענין דפתי כפתו, דבמקום שהוא רגיל להתפלל הוא גס"כ ביה"ד הרב"ש אלא שמוטב אגשים מתפללים שם, ואשמועינן דאינו מקיב לילה לביה"ד הנכנסת גדולה⁽¹¹⁾, ואסו כל בתי"מ נסיות קטנות שיש בעיר מתקבים בלם לילה לבית הנכנסת הגדולה⁽¹²⁾ אבל אם פלי"הפתי יש לו מנן בביתו, אף שהמנן שלו הוא בקביעות, מספגא דצריך לילה לביה"ד הנכנסת שפ"י⁽¹³⁾ משום פרומי נסא:

הלכות מגלה סימן תרפו תרפו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

ביום חמישי אחר מילה⁽²⁰⁾ וכו', והפסוק לנדעת הק"א⁽²¹⁾.

(20) וכן לענין פדיון הבן שחל בתענית אסתר נדחה, הורה הגר"מ פיינשטיין (שמעתא דמשה שמועות משה עמ' תפג) שיכולים הכהן ואבי הבן לאכול, וכמובא במשנ"ב לעיל (סי' תקט ס"ק לד) לענין פדיון הבן שחל בתענית באב שנדחה בשם יש אומרים [וראה שעה"צ שם (ס"ק מא)], דעת הגר"ש אלישיב בזה, ראה הליכות התענית (עמ' ד).

(21) ומונהג העולם למעשה, ראה בחיי אדם (כלל קנה ס"ג) ובקצושי"ע (סי' קמא ס"ג). וכן דעת הגר"ש וואנזר (קובץ מבית לוי חט"ו עמ' יח).

[שעה"צ ס"ק טו]

ומי נקל לשם בצלי' בריה, מבאר לעיל קס"ו ת"ל ס"ף⁽²²⁾.

(22) שם כתב הרמ"א, שאבי הבן והמוהל והסנדק, כולם נקראים בעלי ברית. ובמשנ"ב שם (ס"ק לב) הוסיף, שהוא הדין אמו, אבל המפסיד והמוציא, כתב שם (ס"ק לו) שאינם נחשבים כבעל ברית.

[שעה"צ ס"ק טז]

דאין צריך להענות קל"ה⁽²³⁾ וכו', וצ"ל פנים אחר מנהג פדאי לכאורה לש לקל"ה⁽²⁴⁾.

(23) אכן, לכאורה מוטעם אחר צריכים החתן והכלה להתענות ביום החופה, משום שבאותו יום מוחלים להם על ענותיהם, או כדי שלא יהיו שיכורים בשעת הקדושין, כמובא במשנ"ב לעיל (סי' תקע ס"ק ח). [ואולי יש לומר שכוונתו כאן כשהחופה נערכה בליל התענית, שכל יום המחרת נחשב כיום החופה].

ולענין חתן בתוך שבעת ימי המשתה בתענית נדחית של שאר ארבע התעניות, כתב בבחי"ל לעיל (סי' תקט ס"ט ד"ה ונדחה) שדעת המג"א היא שחייב להתענות אפילו בתענית שנדחית, כיון שלענין זה אין ימים אלו נחשבים כרגל [ורק ביום החופה אין צריך להשלים, כיון שעיקר השמחה היא יום אחד], ובשעה"צ שם (ס"ק לד) מצד שאף בתוך שבעת ימי המשתה אינו מחוייב להשלים את תעניתו עד צאת הכוכבים בתענית שנדחית, שהרי ימים אלו דוחים אבילות ורגל שלו הם, והביא שכן כתב הפתחי תשובה בשם שו"ת בית יהודה, [וביום החופה, לפי מה שצידד בשעה"צ כאן, אינו חייב להתענות כלל בנדחה, ואפילו לא מקצת היום, וראה במשנ"ב שם (ס"ק לה ובסי' תקט ס"ק יב), שמתענה עד החופה ואינו צריך להשלים, וראה בתחילת ההע']. וראה בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' ע' אות ג) שכתב שהמנהג הוא שחתן מתענה ומשלים בתוך שבעת ימי המשתה, אפילו בתענית שנדחית, וכדעת המג"א.

ולענין תענית אסתר בתוך שבעת ימי המשתה, כתב השערי תשובה (ס"ק א) שלא יתענה כלל [אף שאינו נדחה], וכן כתב הקצושי"ע (סי' קמא ט"ב), וכן דעת החזו"א (הוט שני שבת ח"ב עמ' שיב) הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ג עמ' לד) והגר"ש אויערבך (שלמי שמחה עמ' שטז) [וכמו שצידד בשעה"צ לענין תענית אסתר ביום החופה], וכן כתב הכף החיים (ס"ק בח) שבמקום שאין מנהג להחמיר המיקל לא הפסיד, והוסיף בשערי תשובה (שם), שאף אינו צריך לפרוע את התענית אחר כך, מאירך, הקצושי"ע (שם) כתב שיפרע את התענית אחר כך, ובשו"ת אבן ישראל (ח"ו סי' כח) כתב שכיון שהתענה כבר ביום החופה, יצא בזה ידי חובה, ואינו צריך להתענות כלל בתענית אסתר, כמובא בשעה"צ (ס"ק יא) בשם הגר"א שתענית אסתר אינה קבועה ורקא ליום זה, אלא בכל ימי חודש אדר, ודעת הגר"מ פיינשטיין (רבבות אפרים ח"ד סי' קעג אותיות ב וד, פורים וחודש אדר פ"ו סכ"ה) שחתן צריך להתענות, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (ישמח ישראל פ"ד הע' 26)

שכמדומה שצריך להתענות, דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות פורים עמ' מו) שיתענה חצי יום.

(24) וכן דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות פורים עמ' מט), שקיימא לן בדעת המשנ"ב שמוקל לבעל ברית גם כשאינו נדחה, וראה ארחות רבנו (ח"ג עמ' לד).

[משנ"ב ס"ק ח]

ש"לשה ימים⁽²⁵⁾ וכו', משנכנס אדר מרפין בשמחה⁽²⁶⁾ וכו', לעשות פורים ביום ששעשה בו נס⁽²⁷⁾ וכו', צריך לעשות הפורים באדר שש⁽²⁸⁾.

(25) ובימינו, כתב הערוך השלחן (ס"ז) שלא שמענו מי שנהג כך, מפני חלישות הדורות.

(26) והזמן שמרבים בשמחה בחודש אדר, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' ב) שהכוונה היא בכל החודש ולא רק עד פורים, וכמו בחודש אב שממעטין בו בשמחה שכתבו הפוסקים שהכוונה היא בכל החודש עד אלול, כמובא במשנ"ב לעיל (סי' תקנא ס"ק ב), והרי מדה טובה מרובה ממידת פורענות, וכן משמע מן הנאמר במגילת אסתר 'והחודש אשר נהפך להם מינון לשמחה', וכן כתב החתם סופר (הגהות על השו"ע סי' תקנא ס"ק ב).

ומה נקרא 'מרבים בשמחה', ביאר הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים פי"ה ארחות הלכה הע' 36) שאין צורך להרבות בפעולות של שמחה, אלא עיקר הדין הוא להסיר מליבו בימים אלו כל דאגה ועצב, והימוקי אורח חיים (סי' א) הביא מה שכתב בשערי יששכר, שכל דבר שמרבה אצלו שמחה יש בזה מצוה [ולכן לא פירטו חז"ל באיזה אופן ירבה בשמחה], וראה בשו"ת צפת פענח (דהנסק, ח"ב סי' כג) שכתב על דין 'מרבים בשמחה' שאין שמחה בלא אכילה ושחית, ודעת הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים ס"ק א) שאם צריך לעשות איזה שמחה, יעשה בחודש זה, והביא (שם) שהגר"י קניבסקי נהג לשחות יין בחודש אדר.

וענין 'משנכנס אדר מרבים בשמחה' האם נאמר גם באדר ראשון של שנה מעוברת, כתב בשו"ת שאילת יעביץ (ח"ב סי' פח) שבשנה מעוברת אין שמחה נדחית אלא באדר שני, מפני שהוא סמוך למוסר שגם בו נעשו ניסים לישראל, והם ימי ניסים רצופים, וכן כתב בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' שא), וכן דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם הע' 35), וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' קה אות ג), וכן נוטה דעת הגר"ש אלישיב (חשוני המד מגילה ו, ב), וראה בשו"ת שבט הלוי (שם) שיש שמרבים בשמחה גם באדר ראשון, וכן משמע בשו"ת חתם סופר (ח"ו סוף סי' כ).

(27) וכתב לקמן (סי' תרצו ס"ק ב) שהסעודה שעורכים לזכר הנס היא סעודת מצוה, כי כל סעודה שעושים לזכר נפלאות ה' היא סעודת מצוה, וכן כתב לעיל (סי' תרע ס"ק ט) לענין הסעודות שעושים בחנוכה.

ומי שנעשה לו נס, כתב לעיל (סי' ריח ס"ק לב) שיפריש לצדקה כפי יכלתו ויחלק ללומדי תורה, והוסיף, שיאמר הריני נתן זה לצדקה, ויהי רצון שיהא נחשב במקום תורה שהייתי חייב בזמן המקדש, וראוי שיאמר פרשת תודת, וכתב עוד, שטוב וראוי לו לחקן איזה צרכי רבים בעיר, ובכל שנה ביום הזה יתבודר להודות לה' יתברך ולשמח ולספר הסוד.

(28) אמנם, לקמן (סי' תרצו שם) כתב שיעשה את הפורים באדר ראשון, וכן העיר השו"ת הלכות שם (סי'ה).

ולענין מי שנולד בחודש אדר ונעשה גדול בשנה מעוברת, מתי נעשה גדול האם באדר ראשון או בשני, ראה מה שכתב השו"ע **המשך במילואים עמוד 121**

